

רב אשי א' שעד מפי עד מעיד בעדות בכור
 ורב אסי א' שאינו מעיד והלכה שמעיד
 הסתפקו חכמי הישיבה, האם אדם שלא
 שמע בעצמו אלא מפי עד אחר מעיד
 בעדות בכור, שלא הטיל בו מום זה בכוונה?
 רב אסי אסר ורב אשי
 התיר. אמר רב אסי לרב אשי הרי התנא דבי מנשה שנה שעד מפי עד
 אינו כשר אלא לעדות האשה? אמר לו רב אשי, שהתנא דבי מנשה לא
 אמר שאין עד מפי עד כשר אלא להעיד על האשה שבעלה מת במדינת
 הים. אלא שאין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאשה כשרה לה ואשה
 כשרה להעיד בעדות בכור³⁷¹. רב יימר הכשיר עד מפי עד בבכור,
 ומרימר קרא עליו, בלשון גנאי, יימר המתיר בכורות. והלכה שעד מפי
 עד כשר לעדות בכור.

אמר רבי אילעא, טלה שלא היו מוחזקים
 בו שהוא בכור. ובעליו הכהן בא ואמר
 ר' אילעא א' היו מוחזקים שהוא בכור
 ובא הא' ואמר בכור ומומו עמו נאמן
 בכור הוא זה ומומו עמו, שלא הוטל בכוונה. ובא לחכם לראות אם הוא
 מום קבוע או מום עובר הוא נאמן, שהפה שאסר ואמר שהוא בכור, הוא
 שהתיר ואמר מומו עמו. שואלת הגמרא, האם הוא בא להשמיע שהפה
 שאסר הוא הפה שהתיר? הרי שנינו במשנה במסכת כתובות, האשה
 שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת. שהפה שאסר הוא הפה
 שהתיר, מפני שלא היינו מוחזקים בה שהיא אשת איש מעולם?

עונה הגמרא, שהיינו אומרים שדווקא שם
 היא נאמנת מפני שאם היא היתה רוצה להנשא
 א"א הייתי וגרושה אני נאמנת
 שהפה שאסר הוא שהתיר
 לאחר בחיי בעלה היא היתה יכולה לשתוק ולא לומר משהיא היתה אשת
 איש, שהרי היא מוחזקת בפנויה. אבל בבכור הוא היה חייב לומר שהוא
 בכור כדי שהחכם יורה לו אם הוא מום קבוע או לא, שכן הכהן אינו חשוד
 לאכול קדשים תמימים בחוץ ולעבור על איסור כרת ואיסור לאו. ורבי
 אילעא השמיע שהכהן נאמן, משום שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. מפני
 שהוא היה יכול להטיל בו מום שניכר אפילו לעם הארץ שהוא מום ולאכלו.

371 שא' שהלכה כרבן שמעון ואפי' בתו. רש"י.

ולא היה צריך להביאו לפני החכם שהרי אין אדם שיודע שהוא בכור³⁷².

הלכתי בדרך נהר פקוד ולא היו בה הקשה מר בר רב אשי במה הדבר שונה מהמעשה באותו אדם שהשכיר לחברו חמור. מיסר בא' מה לי לשקר

ואמר לו אל תלך בדרך הנהר פקוד שיש בה מים. לך בדרך של נרש שאין בה מים. והלך בדרך של נהר פקוד והחמור מת. והשוכר בא ואמר לבעלים הלכתי בדרך נהר פקוד, אבל לא היו בה מים. ורבא³⁷³ אמר שהוא נאמן, שכן אם היה רוצה לשקר היה אומר הלכתי בדרך של נרש. ואביי אמר שהוא לא נאמן, שאין נאמנים בטענת 'מה לו לשקר' במקום עדים!. וממילא אינו נאמן לומר שלא היו מים, שכן הדבר ידוע לכל שבכל שעה יש מים בדרך נהר פקוד. וגם כאן הכהן אינו נאמן לומר שלא הטיל את המום, 'שהדבר ידוע שכהנים חשודים על המומים? עונה הגמרא, ששם ודאי יש מים בדרך נהר פקוד, אבל כאן האם אומרים בודאי שהכהן הטיל בו מום, הדבר הוא חשש בלבד, ובמקום חשש אומרים טענת 'מה לו לשקר'. רבינא אמר את דברי רבי אילעאי בסתם, אמר לו רבא זוטי אנו אמרנו את הדברים משמו של רבי אילעא.

ר' יהושע א' שחילקו בין כהן חבר לע"ה ור"ג א' שלא חלקו מביאה הגמרא מעשה שלרבי צדוק היה בכור והוא הניח לפניו שעורים בסלי נצרים

של ערבה קלופה, ונחתכו שפתיו. ובא לפני רבי יהושע, ואמר לו האם חילקו בין כהן חבר לעם הארץ, האם אני חשוד להטיל מום בבכור?. ורבי יהושע אמר לו הן, חילקנו ואינך חשוד להטיל מום. ובא לפני רבן גמליאל ואמר לו האם חילקו בין כהן חבר לעם הארץ?. ורבן גמליאל אמר לו שלא חילקו בין כהן חבר לכהן עם הארץ³⁷⁴. אמר רבי צדוק לרבן גמליאל, הרי רבי יהושע אמר לי הן, חילקנו ואינך חשוד להטיל מום בכוונה ככהן עם הארץ. ורבן גמליאל אמר לו המתן עד שיעלו בעלי תריסין, תלמידי חכמים הנלחמים במלחמה של תורה, לבית המדרש.

372 ואין להסתפק בקדושים בחוץ שהרי הוא הטיל בו מום ניכר. והיכן שאנו יודעים שהוא בכור א"א לומר כך שבעל כרחך יבוא לפנינו שאם היה שוחטו בלא מומחה כיון שכולם יודעים שהוא בכור היו חושדים בו. רש"י.

373 תוס' כ' שגורסים רבה שהיה רבו של אביי ולא רבא. שרבא אמר בחזקת הבתים (ב"ב דף לג:.) דמה לו לשקר במקום עדים לא אמרינן. שא' דאביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא כו'. תוס'.

374 והלכה היא כר"ג שאין חילוק בין חבר לעם הארץ. כמו שמשמע בפרק בתרא דיומא (דף ע"ח) בר' יוסי בן זימרא שהיה כהן. ושאל אם הלכה כר"מ שאמר חשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו או כרשב"ג שאמר נאמן על של חבירו. ומכאן שלרבי מאיר לא היה מתיר אע"פ שהיה חבר. תוס'.

כיון שנכנסו עמד השואל ושאל כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ³⁷⁵? ואמר לו רבי יהושע, לאו. ואמר לו רבן גמליאל והלא משמך אמרו לי הן, יהושע עמוד על רגליך ויעידו בך³⁷⁶!. עמד רבי יהושע על רגליו ואמר אילמלי אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת, עכשיו שאני חי והוא חי איך חי יכול להכחיש את החי³⁷⁷. והיה ר"ג עומד ודורש ורבי יהושע עומד על רגליו. עד שריננו כל העם ואמרו לחוצפית המתורגמן עמוד, ועמד.

משנה

הכהן נאמן לומר הראיתי בכור זה לחכם ואמר לי שהוא מום קבוע, ומותר לשוחטו³⁷⁸.

גמרא

אמר רב יהודה בשם רב נאמן הכהן לומר שישראל נתן לי בכור זה במומו. לא נחשדו במילתא דעבידא לאיגלויי נאמן כהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו. מפני שאנשים לא משקרים בדבר שיכול להתגלות. ואמר רב אשי ששנינו כן במשנה שהכהן נאמן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא, שכן הוא דבר שעתיד להתגלות. דוחה הגמרא, שהכהן נאמן לומר שהראה את הבכור לחכם והוא התיר אותו. מפני שהכהן אינו חשוד לאכול בכור תם ולעבור על איסור כרת של שחיטת קדשים בחוץ. והבכור הוא בעל מום הוא. אבל כאן כיון שכהנים חשודים להטיל מום בבכור אינו נאמן, מפני שאנשים חשודים לשקר אפילו בדבר שיכול להתגלות.

האומר למי שאין נאמן קח לי ממי הקשה רב שיזבי ממה ששנינו במשנה בדמאי, האומר למי שאין נאמן על המעשר שהוא נאמן אינו נאמן 'קח לי ממי שאינו לוקח פירות מעם הארץ או ממי שלוקח מעם הארץ ומעשר דמאי קודם שימכרם', אין שלית זה נאמן לומר שמנאמן לקחתיו.

375 בפ' נערה בנדרים בירושלמי דרשוש מהכ"ב ועמדו שני האנשים בו"ו שדשואל הלכות ואגדות צריך לעמוד. תוס'.

376 לא גרסי' ויעידו בך לא כאן ולא בפרק תפלת השחר ה (ברכות כז:). שלא שייך כאן עדות. אלא בסנהדרין בריש פרק כהן גדול (דף יט.) במעשה בינאי. תוס'.

377 ודאי שכך אמרתי וחזורני בי. רש"י. וא"א לפרש כן שבפרק תפלת השחר (ברכות דף כז:). פסק שם הלכה כמותו. אלא הפי' סבור הייתי להעלים ואיני יכול. תוס'.

378 ובלבד שיהיו לו עדים שלא הטילו בו. רש"י

הרי שאנשים חשודים לשקר בדבר שיכול להתגלות? עונה הגמרא, ששם השליח אנו נאמן מפני שהוא אינו מפחד שימצא שלקח ממי שאינו נאמן, מפני שהוא יכול להשתמט ולומר אם הוא אינו נאמן לך, אבל אני חשבתי שהוא נאמן.

מאיש פלוני הרי זה נאמן
אולם אומרת הגמרא שיש ראייה מהסיפא של המשנה. ששנינו, אם אמר שקנה מאיש פלוני, הרי זה נאמן. הרי שאנשים אינם משקרים בדבר שיכול להתגלות. דוחה הגמרא, שאין ראייה מהמשנה מפני ששם יש לו תובע. השליח חושש לשקר כיון שהמשלח הזכיר את שם האיש שמא בעל הבית יתבע אותו וימצא שקרן. אבל בבכור הכהן אינו חושש לשקר מפני שהוא סבור שאין מי שיטרח לחפש אחר דבריו ולשאול אותו אם נתנו לו במומו.

רב ירמיה ב"א א' נאמן ישראל
לומר בכור זה נתתי לכהן במומו
שאל רבי ירמיה בר אבא, מניין לרב יהודה את מה שאמר בשם רב שהכהן נאמן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו? אני שניתתי את הדבר לרב גידול³⁷⁹ והוא שנה אותו לרב יהודה. וכך אמרתי לו נאמן ישראל לומר בכור זה נתתי לכהן במומו. ושואלת הגמרא הרי הדבר פשוט שישראל נאמן! ואומרת הגמרא שישראל נאמן לומר בכור זה נתתי לכהן במומו. בטלה שהיה קטן כשנתנו לו והגדיל. והחידוש בזה, שלא אומרים שהוא אינו מכיר את הטלה, ושמה הוא בכור אחר והכהן הטיל בו מום.

בסורא שנו כל"ב בפומבדיתא כל"ק
והלכה כל"ק
בסורא שנו כלשון השניה, נאמן ישראל. בפומבדיתא שנו כלשון הראשונה, נאמן הכהן. ולהלכה פוסקים אפילו כלשון הראשונה³⁸⁰. לרפרם היה בכור בפומבדיתא ונתנו לכהן בלא מום. והכהן הלך והטיל בו מום. וכאשר רפרם חלה בעינו הכהן הביא לו את הטלה לראות אם הוא מום קבוע. וסבר שהוא לא יכיר שהוא עצמו נתן לו את הטלה הוזה בלא מום. ואמר לו בכור זה נתן לי ישראל במומו. ורפרם פתח בכח את עינו והכיר שהוא

379 ל"א בגידול קבעתה לחכם א' גדול שניתיה.

380 ואע"ג שכאן פוסקים דמילתא דעבידא לאגלווי לא משקר מ"מ לא האמינו לעדות אשה אלא משום דדייקא ומנסבא. או שכיון שאוהבת אותו אינה מדייקת. ולמ"ד כאן שאינו נאמן אפי' במילתא דעבידא לאיגלווי יש לחלק בין כהן לעד, או שבאשה הקילו משום עיגונא ועוד דדייקא. תוס'.

הטלה שהוא עצמו נתנו לו בלא מום³⁸¹. ואמר לו האם אינו הטלה שאני נתתי לך. ובכל זאת רפרם לא חשש לומר שכהן לא יהיה נאמן לומר בכור זה נתנו לי ישראל במומו. מפני שאמר שאותו כהן הוא חצוף כל כך גם להטיל מום וגם להראותו לאותו חכם שנתנו לו שלא במומו. אבל שאר הכהנים אינם חצופים לשקר בדבר שיכולתהתגלות.

מעשה והביאו לפני רב אשי בכור שרוע, עינו
 אין רואים בכור לישראל אא"כ כהן עמו
 אחת גדולה ואחת קטנה. ורב אשי לא ידע אם מי שהביאו הוא כהן או ישראל ואמר למה נחשוש?. אפילו אם הוא כהן וחשוד על הבכור אין כאן חשש, שהרי בכור ומומו עמו, שהרי כך נולד. שאל רבינא את רב אשי, הרי אמר רב יהודה שאין רואים בכור לישראל אלא אם בא עמו כהן. שמא אחרי שהחכם יאמר ישראל שהוא מום קבוע לא יתן אותו לכהן וישחט ויאכל אותו? אמר לו רב אשי, שם אף שאינו חשוד לאכול קודשים בחוץ, שהרי הלך לשאול את הכהן, זה משון חומרת הכרת. אבל הוא חשוד על ממונו של הכהן, שיגזול את הבכור ויאכלנו, שיש בזה רק לאו. אבל זה שהביא להראות לחכם בכור שרוע יודע שהוא מום מובהק. והוא הביאו לחכם משום כבודו של החכם³⁸². האם מי שחושש לכבודו של החכם יעבור על איסור³⁸³.

משנה

הכל נאמנין להעיד על בהמת מעשר, שהמום נפל בו מאליו נפל בו³⁸⁴.

גמרא

מבארת הגמרא, הסיבה שהכל נאמנים
 היה יכול להטיל מום בכל העדר
 להעיד שהמום נפל במעשר מאליו, מפני
 שאם היה רוצה היה מטיל בו מום מתחילה. שואלת הגמרא, האם הוא יודע איזה ייצא בפתח עשירי?. ואין לומר שהוא יוציא את זה שהטיל בו

381 חזייה בשקריה פי' ראוה והכיר בו דבשקריה הוא לשון הכרה כמו מאן דבעל עובדת כוכבים דמשכה ליה עורלתיה ולא מבשקר ליה. וכמו חלף קמיייה ולא בשקריה בפרק בתרא דיבמות (דף קכ.). ובקונטרס לא פירש כן. תוס'.

382 כמו שא' לקמן ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה ובמקום שיש מומחה לא. תוס'.

383 תוס' שואלים שמטעם זה כל הבכורות שהכהנים מביאים לפנינו שיש בהם מום מובהק יהיו מותרים בלא עדות. וי"ל שכהן ירא לאוכלו בלא התרת חכם פן יתגלה הדבר מתוך כך שהטיל בו מום. אבל בישראל אין לומר שמביא לפני חכם פן יודע שרוצה לאוכלו ולגזול את הכהן. תוס'.

384 ומדובר בספק מעשר כמו קרא לתשיעי עשירי שא' (לקמן נט) שאינו נאכל ואין לו תקנה אלא במום. רש"י.

מום בעשירי שהרי התורה אמרה: "לא יִבְקֹר בֵּין טוֹב לְרָע"? אלא הטעם שהכל נאמנים מפני שאם רצה היה מטיל מום בכל העדר.

משנה

בכור שנסמית עינו ושנקטעה ידו ושנשברה רגלו, אפילו שלשה בני הכנסת שאינם חכמים יכולים להתירו, מפני שהם מומים מובהקים. רבי יוסי אומר, אפילו יש שם בית דין של עשרים ושלשה דיינים, אינו נשחט אלא על פי מומחה.

גמרא

התרת בכור בחו"ל במום מובהק
ע"פ ג' בני הכנסת
רבי שמלאי ורבי יהודה נשיאה אמרו משמו של רבי יהושע בן לוי, ויש אומרים שרבי שמלאי וריב"ל אמרו משם רבי יהודה נשיאה. שהתרת בכור בחוצה לארץ, היא על פי שלשה בני הכנסת. מפני שאינו ראוי להקריבו ואפילו בזמן בית המקדש³⁸⁵. ואמר רבא שמדובר במומים מובהקים. ושואלת הגמרא מה החידוש בדבר?, הרי שנינו במשנה שבכור שנסמית עינו ושנקטעה ידו ושנשברה רגלו ישחט על פי ג' בני הכנסת³⁸⁶? אומרת הגמרא, שאילולי מה שאמר רבא, היינו אומרים שבאמת בכור בחוצה לארץ ניתן על פי שלשה בני הכנסת גם במומים לא מובהקים. והמשנה שנתה מומים מובהקים להודיעך כחו של רבי יוסי, שמצריך התרה על פי חכם. לזה השמיע רבא שאף בחוץ לארץ שלשה הדיוטות מתירים במומים מובהקים.

ג' מתירים את הבכור במקום שאין
מומחה
אמר רב יהודה בשם רבי ירמיה בר אבא, ספק משמו של רב ספק משמו של שמואל, שלשה

מתירים את הבכור, במומים מובהקים, במקום שאין מומחה. ואומרת הגמרא החידוש הוא שהתירו לשלשה בני הכנסת להתיר רק כשאין מומחה³⁸⁷.

385 מהמשנה לא לומדים זאת מפ' שאפ' להעמידה בזה"ז. אבל בזמן שביהמ"ק קיים גוזרים חוצה לארץ משום א"י. תוס'.

386 תנינא כאן לא תירצו לאפוקי מדרבי יוסי אע"ג דנימוקו עמו. משום שא"כ רב יהודה להיה צ"ל הלכה כרבנן או אין הלכה כר' יוסי. אבל ר' חייא שבסמוך נקט שני דברים מענין אחד, התרת בכור והתרת נדרים. תוס'.

387 לאו דוקא מומחה שהמחורו ב"ד דהא אלא כל מופלג בחכמה ומומחה ראוי להתיר בכור ונדר ביחדי כמו שמשמע מדרב אשי דלעיל. ובזמן הזה אין נראה שיהא שום אדם חשיב מומחה להתיר בכור ונדר ביחדי ולדון דיני ממונות. תוס'.

ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה
 אמר רב חייא בר עמרם³⁸⁸, שלשה
 מתירים את הבכור במקום שאין מומחה,

להוציא מדרבי יוסי. שלשה מפירים³⁸⁹ את הנדר במקום שאין חכם
 להוציא מדרבי יהודה שנינו בברייתא הפרת נדרים בשלשה, רבי יהודה
 אומר אחד מהם חכם. שואלת הגמרא, מיהו הנקרא מומחה ששלשה לא
 רשאים להתיר במקומו? אמר רב נחמן כגון אני. שואלת הגמרא, האם
 רבי יהודה התיר לצרף לחכם אפילו שני עמי הארץ? אמר רבינא, התירו
 בשניים הראויים להבין טעמי הלכות מפי החכם³⁹⁰.

ר"ח אמר בשם רב אין הלכה כרבי
 יוסי ודבר א' נלמד מכלל דבר א' יוסי. ושואלת הגמרא הרי הדבר פשוט, יחיד
 ורבים הלכה כרבים!. ואומרת הגמרא שהיינו אומרים שכיון שרבי יוסי
 נמוקו עמו, שהיה מביא טעם לדבריו כל שעה, הלכה כדבריו גם נגד
 רבים. אומרת הגמרא, מכך שרב הוא שאמר כאן שאין הלכה כרבי יוסי
 ניתן לפשוט, שמה שהסתפקה הגמרא לעיל בשם מי אמר לעיל רב
 יהודה ששלשה מתירים, נשמע שזה שמואל. שאם זהו רב לא היה צריך
 להשמיענו פעמיים שאין הלכה כרבי יוסי. דוחה הגמרא, יתכן שזהו רב,
 ולא אמר את אותו דבר שתי פעמים אלא אמר ששלשה מתירים וממילא
 שמענו שאין הלכה כרבי יוסי.

388 בענין זה א' לא שרי ליה לאיניש למישרי נדרא באתרא דרביה. ואפי' יש שם מומחה אחר אין לאותו מומחה
 להתיר במקום רבו כמו רבינא במקום רב אשי. תוס'.

389 בחכם שייך לשון התרה וכן בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עד.) ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי. תוס'. ולכאורה
 צ"ל מתירים ונקט את לשון הכתוב. תוס'.

390 תוס' כ' שהגרסא ברוב בספרים היא ר"י אומר א' מהם חכם מכלל דהנך כל דהו. אמר רבינא דמסברי להו
 וסברי. ויש ספרים שגורסים כגון מאן אמר רב נחמן כגון אנא. ומשמע מתוך לשון רש"י שכך גוא גרס. וקשה
 מה הקשו מכלל דהנך כל דהו, אולי נאמר שהם פחותים מדרב נחמן. וא"ת לגירסא האחרת מנין לו שאפ' כל דהו
 אולי מאלו שהם פחותים ממומחה, אבל כל דהו לא. וי"ל שפשוט לו שהחכם דר' יהודה אינו כחכם דלעיל שמדבר
 במומחה. שאפי' רבי יהודה מודה שיחיד מומחה מתיר את הנדר, וכאן שלא מדובר במומחה מה השיעור נותן
 לאחרים. אבל קשה שא"כ מנין לו שבא להוציא מדרבי יהודה הרי רבי יהודה לא מדבר במומחה. ואולי רבי חייא
 בר אבא מודה שצ' אחד מהם כחכם דר' יהודה. ודוחק לומר שג' מפירים את הנדר משמע ששלשתם שוים. תוס'.